

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Первачука Олега Ігоровича за темою **«Удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою»**, поданої з метою присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Дисертація Первачука Олега Ігоровича на тему **«Удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою»** є актуальною завершеною самостійною науковою кваліфікаційною працею, яка має теоретичне та практичне значення та в цілому відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та Наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), й може бути рекомендованою до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Актуальність обраної теми

Досвід організації форм фізичної підготовки у збройних силах провідних держав свідчить про те, що за умов якісної організації та застосування засобів рукопашного бою на практиці позитивно впливає на ефективне виховання особового складу, підняття його духу відданості та захисту держави, сприяє прищепленню військовослужбовцям почуття відповідальності, взаємодопомоги, колективізму й згуртованості, вірності своєму обов'язку та присязі.

На сьогодні, коли наші військовослужбовці беруть участь у безпосередньому захисті держави, виникає потреба задіювати всі можливі

засоби для психологічної готовності військовослужбовців, адже саме від такої готовності залежатиме не тільки ефективність повсякденної діяльності військовослужбовців, але й особиста безпека кожного, успішне виконання бойових завдань відповідно до займаної посади.

Науковці (Демчук П. О., 2002; Караван А. В., 2003; Корольчук М. С., 2005; Романчук С. В., 2021 та ін.) зазначають, що професійна підготовка й становлення військовослужбовця відбуваються протягом усієї діяльності збройних сил, результатом чого є належний рівень бойової підготовленості, злагодженості підрозділів, психологічної та фізичної загартованості особового складу.

Окрім того, вчені Одеров А.М., 2021; Пономарьов В.О., 2023; Кузнецов М.В., 2023 доводять, що саме психологічній підготовленості з питань якісного забезпечення та удосконалення професійної готовності військовослужбовців належить важлива роль.

Аналіз досвіду залучення до бойових дій військовослужбовців ЗС України під час антитерористичної операції (далі – АТО), операції об'єднаних сил (далі – ООС) на території Донецької і Луганської областей та у період повномасштабної війни проти агресора рф (далі – РУВ) показує, що від психологічної готовності особового складу, яку забезпечує професійний відбір, підготовка фахівців до ефективної та безпечної діяльності, безпосередня професійна діяльність, залежить результат виконання бойових завдань підрозділами ЗС України. Враховуючи це, треба своєчасно здійснювати певні заходи щодо підготовки психіки військовослужбовців до сьогоденних бойових дій, які відбуваються на території нашої держави, саме в умовах мирного часу. Тому одним із пріоритетних завдань протягом військово-професійної діяльності є формування психологічної готовності для професійного становлення фахівця.

Таким чином, постає необхідність в удосконаленні психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою.

Розроблена програма удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою дозволить забезпечити ефективний розвиток фізичної та психологічної готовності військовослужбовців до військово-професійної діяльності, а також забезпечить вимогам навчальних програм із фізичної та психологічної підготовки для військових закладів військової освіти та навчальних центрів Збройних Сил України.

Дисертаційну роботу виконано на підставі плану наукової і науково-технічної діяльності Міністерства оборони України на 2020-2025 р. за темою науково-дослідної роботи «Удосконалення організації фізичної підготовки військовослужбовців ВВНЗ (ВЗВО, НЦ) з урахуванням особливостей сучасних бойових дій», шифр: «Спеціалізована-ФП» (номер держреєстрації 0124U002547) та «Удосконалення навчальних програм з фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів» шифр: «Удосконалення - ФП» (номер держреєстрації 0123U102834), що підкреслює його соціальну вагомість.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна

У дисертаційному дослідженні вирішено актуальне науково-прикладне завдання, яке полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні підходів до побудови програми удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою через удосконалення занять з рукопашного бою та впровадження її у систему фізичної і бойової підготовки військовослужбовців різних спеціальностей, визначенні взаємозв'язків між рівнем фізичної та психологічної підготовленості, досягнутої засобами рукопашного бою, з рівнем професійної підготовленості військовослужбовців для успішного виконання їхніх професійних обов'язків як у навчально-бойових умовах, так і в умовах реального бою.

У першому розділі дисертаційного дослідження проведено теоретичний аналіз і здійснено узагальнення наукових та літературних джерел з різних аспектів порушеної проблеми. Визначено й узагальнено основи психологічної підготовки фахівців силових структур ЗС України та країн-партнерів НАТО. З'ясовано роль фізичної підготовки у вирішенні завдань психологічної підготовки військовослужбовців збройних сил. Проведено аналіз досвіду армій провідних країн світу щодо професійно-психологічного відбору осіб для проходження військової служби у збройних силах. Визначено місце і роль рукопашного бою в системі психологічної підготовки військовослужбовців для якісного й успішного виконання завдань за призначенням в умовах сучасного бою.

Другий розділ забезпечив розкриття сутності методів дослідження, які було обрано для розв'язання поставлених завдань, а також установив обґрунтованість їх використання. Надано відомості та інформацію про респондентів, які взяли участь у дослідженні, викладено етапність організації та проведення дослідження. Робота тривала впродовж декількох етапів і передбачала послідовне та паралельне розв'язання поставлених завдань дослідження протягом 2021 й 2024 років. За допомогою першого етапу дослідження здійснено пошук літературних джерел, публікацій та наукових досліджень у базі даних Scopus, Web of Science тощо, їх аналіз та узагальнення за обраним напрямком дослідження – психологічна підготовка в структурі бойової підготовки Збройних сил України, сучасний стан та основні напрямки удосконалення психологічної підготовленості в контексті реформування професійної підготовки Збройних сил України, вивчення й аналіз змісту робочих і навчальних програм з фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту як форми проєктування педагогічного процесу спеціальної фізичної підготовки (у тому числі бойової армійської системи) вищого військового навчального закладу. Проведена дослідницька робота на першому етапі сприяла здійсненню пошуку та вибору найефективніших способів, напрямків і методів удосконалення програми психологічної підготовки

військовослужбовців до військово-професійної діяльності на основі використання засобів рукопашного бою; дала змогу обрати тему, об'єкт, мету, предмет і методи дослідження, а також визначитися із завданнями дослідження піднятої проблеми.

Другий етап передбачав проведення заходів з організації констатувального експерименту, до якого увійшли вивчення та дослідження: змісту процесу формування знань та навичок в структурі психологічної підготовленості засобами рукопашного бою; рівня результатів навчання у курсантів ВВНЗ та рівня їх психологічної підготовленості до виконання завдань за призначенням; динаміки загальної, спеціальної та військово-прикладної фізичної підготовленості, а також дослідження взаємозв'язку фізичної підготовленості та військово-професійної підготовки військовослужбовців.

На третьому етапі передбачались заходи, які були спрямовані на дослідження, визначення та обґрунтування структури та змісту авторської програми психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності на основі використання засобів рукопашного бою. Було сформовано контрольну (n=31) та експериментальну групу (n=29) групи віком 17-23 років визначення їх початкових (вхідних) даних та проведення статистичної обробки показників.

Представлені результати констатувального експерименту у третьому розділі були спрямовані на дослідження: змісту процесу формування знань та навичок в структурі психологічної підготовленості засобами рукопашного бою; рівня результатів навчання курсантів у ВВНЗ та рівня їх психологічної підготовленості до виконання завдань за призначенням; динаміки загальної, спеціальної та військово-прикладної фізичної підготовленості, а також дослідження взаємозв'язку фізичної підготовленості та військово-професійної підготовки військовослужбовців. У дослідженні рівня психологічної підготовленості військовослужбовців до виконання завдань військово-професійної діяльності прийняли участь 47 курсантів першого курсу та 49 курсантів третього і четвертого курсу навчання спеціальності "Управління

діями підрозділів механізованих військ” Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Був проведений аналіз особистих карток респондентів, у яких відображається рівень професійної підготовленості за відповідними нормативами та тестами у відповідності до керівних документів з бойової підготовки Сухопутних військ з виконання нормативів бойової підготовки, а саме: стрільба з автомата; зайняття окопу (вогневої позиції), опорного пункту, району оборони або вказаного місця; ведення рукопашної сутички у ближньому бою; дії у пішому порядку під час атаки переднього краю оборони противника; доставка боєприпасів під вогнем противника; обладнання пункту спостереження. Усі нормативи виконувалися в умовах, наближених до бойових та із застосування імітаційних засобів (димові шашки, вибухи навчальних гранат тощо).

В дослідженні спеціальної та військово-прикладної фізичної підготовленості та готовності до виконання бойових нормативів прийняло участь три групи військовослужбовців по 27 чоловік у кожній (III курс навчання), рівень підготовленості та термін навчання яких був достовірно рівний ($p > 0,05$). Виконання вправ з бойової підготовки здійснювалося вдень на навчально-польовій базі НАСВ (сmt. Старичі, Львівська область). Мета дослідження полягала у спостереженні за діями військовослужбовців та особливостями їхньої поведінки під час виконання зазначених вправ, а не виконання вправ на результат.

З метою виявлення показників та рівня розвитку якостей, які характеризують ступінь тривожності, занепокоєння, емоційного напруження внаслідок дії стресових факторів та факторів, які впливають на психологічну підготовленість військовослужбовців до виконання бойових завдань в стресових ситуаціях було організовано та проведено тестування за опитувальником (за Спілбергером-Ханінім) та оцінка рівня нервово-психічної стійкості військовослужбовців за методикою «Прогноз» (В.А. Бодров) у якому прийняло участь 78 фахівців механізованих підрозділів молодших та старших курсів під час планового польового виходу.

У дослідженні рівня загальної та спеціальної фізичної підготовленості курсантів прийняли участь 94 курсанти, з яких: 48 курсантів – I-II курсу навчання, 46 курсантів – третій та четвертий курсу навчання. Перевірка проводилася за контрольними тестами відповідно до Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України. Місце, час, умови та обсяг навантаження для усіх респондентів тестування були однакові та доступні, незалежно від їх фізичної та технічної підготовленості.

Для визначення ефективності організації психологічної підготовки та занять із рукопашного бою з військовослужбовцями, визначення впливу застосування засобів рукопашного бою на психологічну готовність під час виконання завдань військово-професійної діяльності було проведено анкетування, до якого залучили 87 фахівців механізованих підрозділів I-IV року навчання військового навчального закладу (м. Львів).

Четвертий розділ присвячений обґрунтуванню структури та змісту програми психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності на основі використання засобів рукопашного бою. Було сформовано контрольну групу ($n=31$) та експериментальну групу ($n=29$) з військовослужбовців Національної академії сухопутних військ (м. Львів) спеціальності “Управління діями підрозділів механізованих військ”. Дослідження було проведено у пункті постійної дислокації та на навчально-польовій базі. Всього в дослідженні прийняло участь 60 курсантів віком 17-23 роки. Дослідження було проведено відповідно до етичних стандартів Гельсінської декларації (1982).

З отриманням початкових (вихідних) даних респондентів ЕГ та КГ було здійснено їх подальшу статистичну обробку. Дослідження проводилось на базі Національної академії сухопутних військ (м. Львів) в 4 етапи тривалістю 52 тижні. Статистична обробка показників перевірочних вправ згідно керівних документів (ІФП-2021) передбачала виконання нормативів на швидкість – подолання дистанції у 100м, 400м, подолання дистанції 10x10м; силу – підтягування на перекладині; згинання і розгинання рук лежачи; витривалість –

біг на 1000-5000м; спеціальна ФП – човниковий біг 6х100 м з автоматом та сумкою для магазинів з двома магазинами; загальна контрольна вправа на смузі перешкод на смузі перешкод; біг на 1100м з перешкодами; рукопашний бій; метання гранати Ф-1 на дальність. Дослідження рівня професійної підготовленості військовослужбовців проводилося за відповідними тестами та нормативами з тактичної та вогневої підготовки, водіння бойових машин та захист від зброї масового ураження (ЗЗМУ), а також спеціальні нормативи для родів Сухопутних військ ЗС України) – марш-кидок на 3 км, стрільба з автомата, зайняття окопу, траншеї, позиції (вогневої позиції), опорного пункту, району оборони або вказаного місця, атака переднього краю оборони противника під час дій у пішому порядку, укладка бойового комплекту в БМП, БТР, БРДМ, МТ-ЛБВ та інші машини, доставка боєприпасів, обладнання пункту спостереження, посадка в техніку та за вправами бойової підготовки, максимально наближеними до умов сучасного бою – висадка з техніки, вибуття на вихідний рубіж та зайняття району оборони або вказаного місця перебіжками (не менше 50 м від техніки), марш-кидок на 3 км, виконання нормативу з вогневої підготовки (стрільба з автомата); висадка з техніки, вибуття на вихідний рубіж та зайняття району оборони або вказаного місця перебіжками (не менше 50 м від техніки), марш-кидок на 3 км, виконання обладнання пункту спостереження (тактична підготовка); висадка з техніки, вибуття на вихідний рубіж та зайняття району оборони або вказаного місця перебіжками (не менше 50 м від техніки), марш-кидок на 3 км, виконання нормативу з фізичної підготовки (необумовлена рукопашна сутичка з противником). Протягом усієї дистанції виконання запропонованих вправ військовослужбовцям потрібно було виконувати прийоми рукопашного бою (обумовлені та необумовлені сутички, знищення умовного противника) на визначених керівником заняття місцях.

Дослідженнями доведено ефективність авторської програми на вдосконалення рівня бойової готовності, яка дозволяє достовірно покращувати

показники у виконанні вправ військово-професійної діяльності (на 37,75% у порівнянні з вихідними даними).

Результати дослідження з перевірки ефективності авторської програми щодо підвищення рівня психологічної та фізичної підготовленості довели, що запропонований зміст вправ бойової підготовки у поєднанні із засобами рукопашного у ЕГ та КГ не знижує та не завищує перевірені показники у процесі розвитку основних фізичних якостей військовослужбовців ($t=0,64-0,99$; $p>0,05$ та $t=0,63-2,31$ при дост. $t>3$). Встановлено достовірний взаємозв'язок між показниками під час виконання запропонованих вправ та вправами оцінки військово-професійної діяльності згідно керівних документів ЗС України ($r=0,483$; $p<0,05$). При цьому що показники КГ, у порівнянні з початком та завершенням дослідження залишилися незмінними ($p>0,05$).

Експериментальна перевірка встановила, що авторська програма забезпечує підвищення рівня фізичної та бойової підготовленості військовослужбовців, а також формування високого рівня психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності на основі використання засобів рукопашного бою.

У п'ятому розділі подано результати дослідження, їх порівняння з результатами інших учених за наявними науковими джерелами. Виокремлено три групи даних за результатами проведеної дисертаційної роботи, а саме.

уперше обґрунтовано й експериментально перевірено програму вдосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою, яка забезпечує ефективний розвиток фізичної та психологічної готовності військовослужбовців до військово-професійної діяльності;

доповнено дані про організацію та проведення занять з різних розділів фізичної підготовки курсантів ВВНЗ;

доповнено інформацію щодо ефективності формування спеціальної психологічної підготовленості військовослужбовців провідних країн НАТО засобами рукопашного бою;

набули подальшого розвитку: наукова інформація щодо вагомості впливу фізичних вправ військово-прикладної спрямованості на формування психологічної підготовленості військовослужбовців засобами рукопашного бою; дані щодо особливостей функціонального стану, психологічних функцій, фізичного здоров'я і фізичної підготовленості військовослужбовців.

Висновки містять положення, що відповідають поставленим завданням та доповненні перспективами подальших досліджень у зазначеному науковому напрямі.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у впровадженні розробленої програми удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою у систему фізичної та бойової підготовки військовослужбовців різних спеціальностей. Матеріали дисертаційного дослідження використовують у процесі формування й розроблення навчальних програм із фізичної та психологічної підготовки для військових закладів вищої освіти і навчальних центрів ЗС України.

Практичний ефект роботи підтверджено актами впровадження до системи фізичної та психологічної підготовки військовослужбовців ЗС України, зокрема Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів (акт від 27.06.2024 р.); Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків (акт від 17.06.2024 р.); Харківського університету повітряних сил імені Івана Кожедуба, м. Харків (акт від 10.04.2024 р.); 184 Навчального центру Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, смт. Старичі, Львівська область (акт від 08.04.2024 р.); науково-дослідної роботи «Удосконалення навчальних програм з фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів» шифр: «Удосконалення - ФП», замовник начальник Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів (акт від 13.05.2023 р.); науково-дослідної роботи «Удосконалення організації фізичної підготовки

військовослужбовців ВВНЗ (ВЗВО, НЦ) з урахуванням особливостей сучасних бойових дій», замовник начальник Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів (акт від 12.06.2024 р.).

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації

За результатами досліджень опубліковано 20 наукових праць (15 праць у журналах категорії «Б», які включені до профільних міжнародних науково-метричних баз і підпадають під всі критерії Порядку формування фахових видань), серед яких 13 публікацій, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційної роботи, 4 наукові праці, які засвічують апробацію матеріалів дисертації та 3 наукові, які додатково відображають результати дисертації.

Кількість статей, зарахованих за темою дисертації, відповідає вимогам п.8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Статті, опубліковані після набрання чинності Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, що зараховані за темою дисертації мають активний ідентифікатор DOI (Digital Object Identifier).

Окрім того, основні положення дисертаційної роботи оприлюднені на таких наукових конференціях: Науково-практична конференція “Сучасні аспекти військово-професійної підготовки військово-службовців в зимових умовах” (Тисовець, 2023); Міжнародна науково-практична конференція “Актуальні питання науки, освіти та технологій в умовах сучасних викликів” (Кременчук, 2023); XXVII наукова конференція «Молода спортивна наука України» (Львів, 2023); Міжнародна науково-практична конференція «Наука, освіта, технології і суспільство в умовах глобалізації» (Біла Церква, 2023); VII науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку

фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (Київ, 2023); VII науково-практична конференція, присвячена пам'яті Ю.В. Петришина «Актуальні проблеми фізичного виховання» (Львів, 2024); на засіданнях кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного та кафедри теорії та методики фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського (2022-2023).

Відповідність дисертації вимогам, що пред'являються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертаційна робота Первачука Олега Ігоровича за темою «Удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою» (наукові керівники – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент Одерів Артур Михайлович, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент Первачук Ростислав Вікторович), є закінченою науковою роботою, яка містить нове вирішення науково-прикладного завдання щодо удосконалення організації та змісту фізичної, психологічної та бойової підготовки, яке забезпечує ефективний розвиток фізичної та психологічної готовності військовослужбовців до військово-професійної діяльності на основі використання засобів рукопашного бою. За оформленням і структурою дисертаційна робота відповідає основним вимогам, представленим до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Згідно Акту метрологічної експертизи, перевірки первинної документації та матеріалів академічної доброчесності порушень академічної доброчесності не виявлено.

Публічна презентація дисертації ПЕРВАЧУКА О.І. відбулася 01.07.2024 р. на кафедрі атлетичних видів спорту Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського.

ВИСНОВОК. Розглянувши дисертацію ПЕРВАЧУКА Олега Ігоровича за темою «Удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою», наукові публікації за темою дисертації, визначивши особистий внесок у наукових публікаціях, опублікованих із співавторами, а також за результатами публічної презентації, вважаємо, що робота є актуальною завершеною самостійною науковою кваліфікаційною працею, яка має теоретичне та практичне значення та в цілому відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та Наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), та може бути рекомендована до офіційного захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуючий

Завідувач кафедри атлетичних видів спорту

доктор педагогічних наук, доцент

Ф.І. Загура

